

Ortodoxie și false credințe

Cum să afli calea către Hristos

ANDREW STEPHEN DAMICK

Ediția a 2-a revizuită

Traducere din limba engleză și note de
DRAGOȘ DÂSCĂ ȘI PR. LUCIAN FILIP

Colecția *Apologetica*

Seria *Studii*

11

Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2025

Cuprins

Cuvânt înainte	15
Prefață la ediția revizuită	19
Prefață la prima ediție	27
 Introducere: DOGMA CONTEAZĂ	31
Chestiunea adevărului	33
Scopul religiei	36
Importanța adevărului	38
Despre câțiva termeni tehnici	40
Scurtă privire asupra istoriei creștinismului	42
 Capitolul I: ORTODOXIE, FALSE CREDINȚE, EREZIE ȘI ISTORIE ..	45
Conceptia Bisericii Ortodoxe despre neortodocși	45
Fundamentele învățaturii creștine ortodoxe	50
<i>Sfânta Treime</i>	50
<i>Iisus Hristos</i>	50
<i>Mântuirea și Biserica</i>	51
Principalele erezii istorice	52
 Capitolul II: ROMANO-CATOLICISMUL	61
A născut Marea Schismă o nouă religie?	61
Marea Schismă	62
Deosebiri de viziune	64
<i>Dezvoltarea doctrinei</i>	64
<i>Credință și rațiune</i>	66
<i>Spiritualitate</i>	68
Dogmele papale	70
<i>Supremația papală</i>	70
<i>Infailibilitatea papală</i>	77
Un alt Dumnezeu?	80
<i>Filioque</i>	80
<i>Simplitatea divină absolută</i>	83
<i>Harul creat</i>	86
Mântuirea	88

<i>Mântuirea necatolicilor</i>	88
<i>Păcatul originar</i>	90
<i>Imaculata concepție</i>	93
<i>Meritul și satisfacția</i>	95
<i>Purgatoriul și indulgențele</i>	99
Validitatea sacramentală	103
Apropiati, dar în continuare îndepărtați: teologie, aspecte liturgice. Reunirea?	108
Capitolul III: REFORMA MAGISTERIALĂ	113
Sfârșitul Europei romano-catolice	113
Cele cinci <i>Sola</i>	114
<i>Sola Scriptura</i>	115
<i>Sola fide</i>	123
<i>Sola gratia</i>	127
<i>Solus Christus</i>	129
<i>Soli Deo gloria</i>	130
Denominații născute din Reforma magisterială	132
Luteranismul	132
Bisericele reformate	136
<i>Calvinismul</i>	136
<i>Zwinglianismul</i>	142
<i>Arminianismul</i>	143
Anglicanismul și moștenitorii săi	144
<i>Metodismul</i>	147
Teren comun: perspectiva unei uniri posibile	148
Capitolul IV: REFORMA RADICALĂ	153
Sfârșitul ecleziologiei	153
<i>Pietismul</i>	156
<i>Antinomianismul</i>	159
<i>Scriptură și tradiție</i>	160
<i>Anticlericalism și antisacramentalism</i>	163
„ <i>Botezul credincioșilor</i> ”	165
<i>Marea Apostazie</i>	167
<i>Biserica nevăzută</i>	171
<i>Respingerea învățăturilor creștine fundamentale</i>	173
Familii și mișcări denominaționale	175

<i>Anabapțiștii</i>	175
<i>Menoniții</i>	175
<i>Comunitatea amish</i>	175
<i>Moravii</i>	177
<i>Puritanii</i>	179
<i>Quakerii și Tremurătorii</i>	180
<i>Bapțiștii</i>	182
Puncte comune	183
Capitolul V: EVANGHELISM ȘI REVIVALISM	187
Sfârșitul liturghiei	187
Marile Treziri	189
Noii gnostici?	192
<i>Individualism</i>	195
<i>Credința înseamnă cunoaștere?</i>	201
<i>Dualismul</i>	204
<i>Escapism</i>	209
<i>Experiență și entuziasm</i>	213
Familii și mișcări denominaționale	216
<i>Restauraționismul</i>	217
<i>Adventismul</i>	220
<i>Mișcarea Sfințeniei</i>	222
<i>Dispensaționalismul</i>	224
<i>Liberalism și fundamentalism</i>	226
<i>Mișcarea megabiseriilor</i>	227
Viitorul protestantismului evanghelic	229
<i>Biserica emergentă</i>	230
<i>Mișcarea misională</i>	232
<i>Noul calvinism: tânăr, neliniștit și... reformat</i>	234
<i>Viitorul străvechi:</i> <i>asimilarea Sfintei Tradiții de protestanții evanghelici</i>	237
Concluzii	240
Capitolul VI: PENTICOSTALISMUL	243
Ploaia târzie	243
Mișcarea Sfințeniei și originile penticostalismului	244
„Un puternic val al mântuirii”	250
<i>Mișcarea Credința Apostolică</i>	251

<i>Trezirea de pe Strada Azusa: răspândirea penticostalismului</i> ...	256
Mișcarea harismatică	261
Al treilea val al penticostalismului	265
Mișcarea Cuvântul Credinței	268
<i>„Bunicul” Mișcării Cuvântul Credinței</i>	270
<i>Vindecarea prin credință devine dominantă</i>	271
<i>Mișcarea Cuvântul Credinței capătă formă</i>	273
<i>Evanghelia prosperității</i>	278
Practici, concepte și caracteristici ale penticostalismului	280
<i>A doua Cincizecime</i>	281
<i>Vorbirea în limbi</i>	283
<i>Vindecarea prin credință</i>	287
<i>Profeția</i>	291
<i>Ungerea</i>	293
<i>Spectacol și celebritate</i>	294
<i>Nu-l atingeți pe unsul Domnului!</i>	296
Este posibil? Penticostalii și Ortodoxia	298
Capitolul VII: CREȘTINII MAI PUȚIN PREDOMINANȚI	301
O mulțime de dumnezei, o mulțime de hristoși	301
Universalismul unitarian	303
Gruparea Swedenborg (Noua Biserică)	308
Mormonismul	312
Cristadelfienii	322
Știința Creștină	326
Biserica Unității	329
Martorii lui Iehova	331
Advențiștii davidieni de Ziua a Șaptea, Filiala davidienilor și Conferința Generală a Bisericii lui Dumnezeu	337
Armstrongismul (Biserica lui Dumnezeu din Întreaga Lume)	340
Calea Internațională	344
Biserica Unificării (Mooniștii)	347
Familia Internațională	352
Un curs despre miracole	356
Concluzii	358
Capitolul VIII: RELIGII NECREȘTINE	361
Multe căi, multe destinații	361
Iudaismul	363

Islamul	367
Druzii, alaiuiții și aleviții	374
Zoroastrismul	376
Mandeismul	379
Yazdanismul: yazidiții și yarsanii	381
Credința Bahá'í	384
Hinduismul	386
Budismul	390
Jainismul	393
Sikhismul	396
Șintoismul și celelalte animisme	397
Cao Dai	400
Religiile contemporane occidentale	402
<i>Santeria</i>	403
<i>Rastafarismul</i>	404
<i>Neognosticismul</i>	406
<i>Neopăgânismul și Wicca</i>	407
<i>Scientologia</i>	409
Culte de marfă	412
Concluzii	414
 Epilog: RELAȚIILE CU NEORTODOCȘII	 417
 Anexa 1: ATEISM ȘI AGNOSTICISM	 429
Anexa 2: CUM ȘI DE CE AM DEVENIT CREȘTIN ORTODOX	433
Anexa 3: SCURT ÎNDRUMAR ORTODOX	447
Anexa 4: SCURT ÎNDRUMAR DESPRE EREZII	449
 Bibliografie	 451
Indice scripturistic	459
Indice general	463

*Vă îndemn, fraților,
pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos,
ca toți să vorbiți la fel
și să nu fie dezbinări între voi;
ci să fiți cu totul uniți
în același cuget și în aceeași înțelegere.
(I Corinteni 1, 10)*

CUVÂNT ÎNAINTE

A scrie o prefață este întotdeauna o mare onoare. Însă este o și mai mare bucurie când prefața aparține unei cărți scrise de unul dintre foștii mei studenți. Îl cunosc pe părintele Andrew de multă vreme ca fiind un scriitor talentat, un teolog veritabil și un propovăduitor înfocat al credinței sale.

Trăim într-o societate influențată de o mulțime de confesiuni creștine diferite și culte necreștine. Studiarea unor astfel de religii ne lasă deseori confuzi și nedumeriți. Spre deosebire de majoritatea creștinilor ortodocși din întreaga lume care trăiesc în țări tradiționale ortodoxe, noi, care trăim în țările occidentale, ne confruntăm cu o experiență care nu se compară cu o alta, poate cu excepția celei a primilor creștini. Acei primi următori ai „Căii” au trăit într-o lume greco-romană plină de numeroase secte și religii. Și la fel ca noi, mulți romani au explorat religii și practici care nu erau tradiționale – nu erau practicate de strămoșii lor. Nu în ultimul rând, la fel ca în lumea noastră de astăzi, sincretismul religios era ceva obișnuit.

Acesta este motivul pentru care *Ortodoxie și false credințe* mi se pare o carte atât de necesară. Ea este valoroasă atât pentru creștinii ortodocși, cât și pentru cei neortodocși, atât pentru cei erudiți, cât și pentru începători. Pr. Andrew Stephen Damick ne oferă o carte care poate ajuta la alungarea ignoranței pe care mulți dintre noi trebuie să o recunoască în ceea ce privește cunoașterea altor tradiții religioase. În calitate de creștini ortodocși, trebuie să ne familiarizăm cu credințele și practicile altora, astfel încât să putem propovădui mai bine propria credință.

O cheie pentru o comunicare eficientă este cunoașterea atât a subiectului, cât și a publicului. Mai mult decât atât, exercițiul de învățare despre alte credințe ne oferă un context mai rafinat în care să înțelegem mai bine credința noastră – un context care

are rolul de fundal pentru reliefarea mult mai clară a subiectului principal, credința adevărată.

Scopul acestei cărți nu este triumfalist; totodată, lucrarea nu este o simplă apologie pentru credința ortodoxă. Ea este mai degrabă o explorare a peisajului religios al societății, iar în această incursiune, patria noastră spirituală – credința ortodoxă – are rolul de piatră de încercare cu ajutorul căreia putem compara și înțelege cultele religioase din societatea modernă. Din acest motiv, *Ortodoxie și false credințe* poate fi utilă și pentru acel prieten care spune că este „interesat de spiritualitate” și care vrea să afle mai multe despre alte credințe.

Stilul părintelui Andrew este clar și textul ușor de citit. Prezintă cu minuțiozitate peisajul religios, însă nu excesiv de detaliat. Sunt oferite numeroase detalii istorice pentru ca cititorul să-și facă o opinie corectă și lasă ca fiecare tradiție să vorbească de la sine. Autorul are grijă ca trăsăturile complexe ale fiecărui cult să fie prezentate pe înțelesul tuturor.

Analiza romano-catolicismului arată capacitatea autorului de a distila diferențele principale dintre credința ortodoxă și cele heterodoxe. Părintele Andrew continuă să abordeze în detaliu problemele-cheie citate de obicei ca motive ale Marii Schisme dintre Roma și Biserica Răsăritenă – infailibilitatea, supremația papală, *filioque* – și celelalte puncte de divergență doctrinară, liturgică și ecleziologică. Priceperea și precizia sa în identificarea și articularea evenimentelor și a învățăturilor care au născut aceste deosebiri fac ca abordarea diviziunilor dintre tradițiile răsăritene și latine să fie deosebit de utilă pentru cititorul care dorește să le înțeleagă mai profund.

Una dintre preocupările principale din această carte este evaluarea consecințelor pe care credințele religioase le au asupra adeptilor acestora. Este combătută retorica ideologiei care afirmă că „toate religiile sunt la fel” și ipoteza omniprezentă și acceptată adesea înconștient că ceea ce credem sau setul de concepte pe care le îmbrățișăm ca fiind adevăr nu se deosebesc de alte credințe sau concepte, în ceea ce privește validitatea religioasă sau practică.

Este binevenită și utilă includerea unui capitol despre creștinii care nu aparțin cultelor majoritare, cum ar fi mormonii, universalistiții unitarieni și scientologii creștini. Mulți oameni nu

înțeleg cât de importante sunt aceste grupuri și de ce Biserica Ortodoxă și multe culte creștine tradiționale nu le consideră creștine.

Poate că un beneficiu și mai mare pentru cititor este capitolul despre religiile necreștine, o categorie la care aderă un număr tot mai mare de oameni. Adeseori știm prea puțin despre credințele necreștine. Gândiți-vă la deosebirea dintre musulmanii sunniți și šiiti. Câți creștini sunt conștienți de existența unei astfel de deosebiri? Părintele Andrew oferă răspuns la această întrebare și ne familiarizează cu multe alte aspecte ale islamului, pe care probabil nu le cunoaștem.

Mulți oameni nu sunt afiliați din punct de vedere religios și se autocaracterizează ca agnostici sau atei sau aderă la un fel de sincretism New Age ce încorporează multe elemente din religiile orientale sau caută să găsească „nucleul” comun al tuturor religiilor.

Discuția despre aceste religii necreștine este utilă, deoarece mulți americani se îndepărtează de creștinism. Ținând cont de faptul că pe măsură ce lumea noastră devine mai globalizată și religiile mai puțin cunoscute sunt mediatizate sau ne întâlnim cu ele când vizităm alte părți ale lumii, acest capitol îi oferă creștinului cunoștințe suficiente pentru a fi informat și respectuos față de celelalte culte, nu temător sau ignorant.

Precum Hristos, Care știa tainele femeii de la fântână și gândurile lăuntrice ale fariseilor care I se împotriveau, ar trebui să luăm în serios sarcina de a cunoaște rădăcinile culturale ale celorlalți, inclusiv ale celor care nu sunt de aceeași credință cu noi. Atunci vom putea îndeplini porunca dată de Apostolul Petru: „Să fiți gata totdeauna să răspundeți oricui vă cere socoteală despre nădejdea voastră, dar cu blândețe și cu frică, având cuget curat” (I Petru 3, 15).

Sfaturile părintelui Andrew din capitolul său despre romano-catolicism este evocator pentru întregul spectru al atitudinii noastre față de persoanele care au o altă credință decât noi și al conversațiilor cu aceștia: „Mai presus de toate, este esențial să înțelegem atât teologia noastră, cât și cea a persoanei din fața noastră.” Sunt sigur că această carte se va dovedi de un real folos pentru pregătirea cititorilor săi ca să se implice cu încredere, dar cu deschidere și smerenie în astfel de conversații.

Cu mare bucurie recomand lucrarea *Ortodoxie și false credințe*, un succes încă de la prima sa apariție¹, această ediție nouă fiind generos adăugită. Cu o sinceră recunoștință față de Dumnezeu pentru părintele Andrew și pentru numeroasele sale realizări în calitate de păstor și cărturar, predicator și scriitor, îi adaug susținerea entuziastă a „Cuvântului înainte” la această contribuție a fostului meu student la corpul în creștere al literaturii însuflețitoare și luminătoare disponibile atât celor care au „văzut Lumina cea adevărată” a credinței ortodoxe apostolice, cât și celor care doresc să afle mai multe despre „credința dată sfinților, odată pentru totdeauna” (Iuda 3).

În sfârșit, cu rugăciuni fierbinți Îl implor pe Domnul, Dumnezeuul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos – Calea, Adevărul și Viața – către Care ne îndreaptă cele mai înalte avânturi ale inimii noastre:

Revarsă, Doamne, binecuvântările Tale cele mai alese asupra fiecăruia om care citește această carte, dăruind tuturor ocrotirea și iubirea Ta!

† MICHAEL DAHULICH,
Arhiepiscop de New York și New Jersey,
Biserica Ortodoxă a Americii (OCA)

¹ Tipărită în 2011, la Conciliar Press, în prezent Ancient Faith Publishing.
[n.tr.]

Introducere

DOGMA CONTEAZĂ

De cele mai multe ori, suntem preocupați de adevăr. Casierul trebuie să se asigure că știe exact ce plată trebuie să facă. Asistenta trebuie să administreze doza corectă de medicamente unui pacient. Matematicianul își verifică din nou și din nou demonstrațiile. Juriul ascultă cu atenție toate faptele pentru a desluși adevărul într-un proces. Profesorul de istorie trebuie să cunoască exact numele și datele. Omul de știință publică lucrări prin metoda „peer review”, pentru a se asigura că toată lumea obține rezultate corecte. În toate aceste cazuri, și nu numai, nu opinia personală este aspectul important. Important este adevărul.

Cu toate acestea, se pare că, atunci când vine vorba de religie și spiritualitate și de întrebările morale adiacente, devenim brusc relativiști. Adevărul nu contează. Din nefericire, noi nu întrebăm: „Cine este Dumnezeu cu adevărat?”, ci: „Cine este Dumnezeu *în opinia ta?*” În loc să ne întrebăm ce înseamnă că Dumnezeu a devenit om, spunem că este în regulă ca unii oameni să creadă aceasta sau nu dacă vor. În loc să ne întrebăm dacă Dumnezeu așteaptă ceva de la noi sau dacă ne-a dat vreo poruncă pe care să o împlinim, noi judecăm rânduielile religiei în funcție de ceea ce dorim, mai bine zis, dacă religia respectivă se potrivește stilului *nostru* de viață. Căutarea obiectivității este abandonată și subiectivitatea domnește.

Dar această problemă este mai presus de subiectivitate – care încearcă să vadă un adevăr din diferite puncte de vedere – în lumea mult mai variabilă, trivială și fără consecințe a opiniei și preferințelor. Nu mai este vorba despre adevăr. Este vorba despre ceea ce vreau eu.

Această problemă fundamentală este agravată de lipsa predominantă de familiaritate cu instrumentele tradiționale ale cunoașterii spirituale. Majoritatea oamenilor nu fac ceea ce este

necesar pentru a cunoaște ce este adevărat. Dacă un astronom refuză să folosească un telescop sau un biolog refuză să folosească un microscop, am putea considera că acești oameni au, în cel mai bun caz, cunoștințe incomplete în domeniile lor de cercetare.

Din punct de vedere creștin, instrumentul care lipsește pentru cunoașterea spirituală este curăția inimii, așa cum a spus Iisus: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu” (Matei 5, 8). Curăția inimii începe cu smerenia. Ceea ce lipsește, de asemenea, este o îndrumare adecvată despre cum să dobândim această curăție cu ajutorul celor care *L-au văzut* pe Dumnezeu și au transmis această experiență generației următoare.

Platon a identificat aceeași problemă atunci când a scris *Republica* și a compus faimoasa alegorie a peșterii. În această alegorie, prizonierii înălțuiți într-o peșteră pentru întreaga lor viață cred că lumea este definită de umbrele pe care le văd pe perete. Dacă unul dintre prizonieri ar putea să scape și să-și găsească drumul spre lumea exterioară și apoi să vadă soarele și lumea așa cum sunt, cum ar putea descrie acea experiență oamenilor a căror întreagă viață este definită de umbre? Iar dacă se împiedică pe drumul înapoi în peșteră, cei încă înălțuiți cu fața la perete îl ridiculizează considerând că experiența sa în lumea reală mai degrabă l-a vătămat decât luminat. Aceasta este situația nefericită a multor credincioși creștini de astăzi: lumea consideră că religia nu i-a luminat, ci i-a vătămat.

Prin urmare, sugestia mea este că marea bătălie spirituală din timpul nostru nu este o luptă între credincioși și atei. Mai degrabă este o luptă între mândrie și smerenie. Ne așteptăm și chiar vrem ca ceilalți să fie smeriți în cele mai multe domenii ale vieții – de fapt, contează ceea ce este adevărat din punct de vedere obiectiv, nu ceea ce oricare dintre noi ar putea *crede* că este adevărat. Opiniile noastre nu au importanță. Totuși, când vine vorba de întrebări fundamentale despre noi înșine și despre scopul existenței noastre, despre semnificația vieții, lăsăm deoparte smerenia și ne plasăm în centrul universului. A ceda tentației mândriei este ceva obișnuit chiar și printre creștini.

Una dintre ipotezele de bază ale acestei cărți este că Adevărul – și aici folosesc în mod deliberat majuscula A – nu este relativ și că creștinismul ortodox reprezintă plinătatea Adevărului,

locul revelației lui Dumnezeu în Hristos. De ce? Pentru creștinul ortodox, Iisus Hristos este Adevărul (Ioan 14, 6) și, deoarece Adevărul este o Persoană, adevărul nu poate fi relativizat. Pornind de la această temelie, vom descrie și analiza diverse grupări religioase și învățăturile lor, observând ce avem în comun cu acestea și ce ne deosebește.

Întrucât Adevărul nu este relativ, ar trebui să fim dispuși să lăsăm deoparte ceea ce noi am prefera să fie adevărat și să îmbrățișăm doar ceea ce este indubitabil adevărat, schimbându-ne pe noi înșine, schimbând atitudinile și credințele noastre atunci când este necesar. Dacă suntem confrunțați cu un adevăr cu care nu suntem de acord, dar totuși ne dăm seama că este adevărul, nu ar trebui să spunem: „Nu cred aceasta”, ci mai degrabă: „Nu cred aceasta încă.”

CHESTIUNEA ADEVĂRULUI

A devenit demodat să spui că o anumită doctrină este adevărată, iar alta este falsă. Totuși, dacă ar fi să aruncăm o privire asupra situației din urmă cu doar o sută de ani, am vedea că majoritatea grupurilor religioase considerau propriile doctrine adevărate și ajungeau, de asemenea, la următoarea concluzie logică: învățăturile celorlalte culte sunt obligatoriu false. (Acest lucru este încă valabil pentru mare parte dintre religiile lumii.)

Majoritatea Bisericilor practica Comuniunea închisă.

Majoritatea Bisericilor fără ezitare i-ar fi numit eretici pe adepții altor Biserici.

Majoritatea Bisericilor ar spune probabil că numai membrii lor pot fi mântuiți.

Aceasta nu înseamnă că acelea au fost „vremurile bune”, ci că a fost un timp în care credincioșii au abordat chestiunea doctrinei mult mai în serios.

Astăzi, a ajunge la concluzia că unele doctrine sunt adevărate și altele sunt false și, mai ales, a vorbi public despre aceasta sunt considerate atitudini nepoliticoase, ceva care nu este „drăguț”,

cuvânt folosit, de obicei, cu sensul de „amabil”. Un dezacord public cu privire la religie este, cel mai adesea, considerat ofensator.

Așadar, în această epocă a corectitudinii politice și a relativismului ni s-au dat noi atitudini de teologie culturală pe care ar trebui să le profesăm. Această teologie poate fi exprimată prin astfel de afirmații:

- * „Toate religiile sunt practic la fel. Ceea ce contează este să faci binele.”
- * „Cu toții ne închinăm aceluiași «Dumnezeu».”
- * „Religia este o chestiune privată. Nu încercați să «impuneți» altora credința voastră.”
- * „Nu cred că vreuna dintre religii este într-un totu corectă. Vom afla ce este adevărat după ce vom muri.”

Toate aceste afirmații se bazează pe o ipoteză comună: învățăturile despre Dumnezeu și natura ultimă a realității nu sunt foarte importante. De aceea nu ar trebui să fie discutate public. De aceea detaliile lor nu contează cu adevărat. De aceea nu ar trebui să încercăm să-i aducem pe oameni la credința noastră. În realitate, nu există ceva ce ar putea fi numit adevăr. Totul este relativ, cu excepția poate a afirmației că „totul este relativ”.

Pentru aproape orice alt aspect din viață, indiferent dacă este vorba de tehnologie, sănătate, sau chiar palmaresul Super Bowl² al echipei tale preferate de fotbal, cerem de la ceilalți seriozitate, detalii și acuratețe. Cu toate acestea, noi, din punct de vedere cultural, ignorăm un adevăr de bază, dar evident: *dacă există într-adevăr un Dumnezeu, atunci întrebările Cine este El și ce ar putea dori de la noi sunt mai importante decât orice altceva în univers*. Pe această ipoteză de bază este fundamentată această carte. În calitate de credincioși, nu ne preocupăm de ceea ce este „drăguț și politicos”. Sarcina noastră este aflarea adevărului.

Scopul acestei cărți este examinarea deosebirilor dintre credința Bisericii Creștine Ortodoxe și credințele altor comuniuni

² Cel mai important eveniment organizat de Liga Națională de Fotbal (american) a Statelor Unite ale Americii. Meciul se joacă în prima duminică a lunii februarie. [n.tr.]

creștine și cele ale necreștinilor. În calitate de creștin ortodox, cred că credința creștină ortodoxă este adevărată *în mod unic*. Nu aș fi ortodox dacă nu aș crede că aceasta este adevărata credință revelată de Dumnezeu în Fiul Său Iisus Hristos. Dacă mi se pare că o anumită învățătură a Bisericii mele nu are niciun sens pentru mine sau îmi pare a fi incorectă, atunci eu trebuie să fiu reformat, nu Biserica. Aceasta este viziunea tradițională a aproape tuturor religiilor, spre deosebire de înțelegerea modernă a credinței în stil consumerist: fiecare persoană este arbitru al ceea ce este adevărat și fals și este liberă să aleagă dintr-un fel de bufet religios acele bucăți de „spiritualitate” și credință care îi plac.

Imaginați-vă, totuși, dacă am adopta această abordare în alte domenii ale vieții. Ce s-ar întâmpla dacă medicii ar alege după bunul plac dintr-o mulțime de soluții și tratamente medicale? Ce s-ar întâmpla dacă am mânca orice am vrea, indiferent dacă mâncarea pe care o alegem este sau nu hrănitoare, ba chiar otrăvitoare? Ce s-ar întâmpla dacă am alege o guvernare bazată nu pe egalitate și dreptate, ci mai degrabă pe sentimente și opinii personale? Dacă în toate aceste domenii este necesară o căutare necruțătoare a adevărului, cu cât mai mult este adecvat acest lucru pentru întrebările care au semnificație veșnică?

Aceasta este natura Adevărului: El este adevărat, indiferent de ceea ce spune cineva despre El. În fața Adevărului nu există opinie personală. Majoritatea oamenilor, în adâncul sufletului lor, cred deja acest lucru, dar este posibil să nu-l aplice la întrebarea care contează cel mai mult, și anume: „Cine este Dumnezeu și ce vrea El de la mine?” Dar știm cu toții că există bine și rău. Există adevăr și minciună. Această cunoaștere, bazată pe propria noastră experiență în viața de zi cu zi, ar trebui să ne formateze toate gândurile și acțiunile cu privire la ceea ce este, în cele din urmă, adevărat.